



Βρυξέλλες, 26.4.2018
COM(2018) 236 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο: μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκθεση των πολιτών σε ευρείας κλίμακας παραπληροφόρηση, συμπεριλαμβανομένων των παραπλανητικών και των πλήρως ψευδών πληροφοριών, αποτελεί μείζονα πρόκληση για την Ευρώπη.

Οι ανοιχτές δημοκρατικές κοινωνίες εξαρτώνται από τις δημόσιες συζητήσεις που επιτρέπουν στους καλά ενημερωμένους πολίτες να εκφράζουν τη βούλησή τους μέσω ελεύθερων και δίκαιων πολιτικών διαδικασιών. Τα μέσα ενημέρωσης έχουν παραδοσιακά διαδραματίσει έναν θεμελιώδη ρόλο στο να κρατούν υπόλογες τις δημόσιες αρχές και στο να παρέχουν την ενημέρωση που επιτρέπει στους πολίτες να διαμορφώνουν τις δικές τους απόψεις όσον αφορά τα κοινωνικά ζητήματα και να συμμετέχουν δυναμικά και αποτελεσματικά στη δημοκρατική κοινωνία. Στην Ευρώπη, τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης υπόκεινται σε ευρύ φάσμα κανόνων όσον αφορά την αμεροληψία, τον πλουραλισμό, τη πολιτισμική ποικιλομορφία, το επιβλαβές περιεχόμενο, τη διαφήμιση και το επιχορηγούμενο περιεχόμενο. Η δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζεται στην ύπαρξη ελεύθερων και ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης¹.

Στις ημέρες μας, το διαδίκτυο δεν έχει μόνον αυξήσει κατακόρυφα τον όγκο και την ποικιλία των ειδήσεων που διατίθενται στους πολίτες, αλλά έχει εξίσου βαθιά αλλάξει τους τρόπους με τους οποίους οι πολίτες έχουν πρόσβαση και εμπλέκονται σε αυτές τις ειδήσεις. Οι νεότεροι χρήστες, ιδίως, στρέφονται τώρα προς τα ηλεκτρονικά μέσα του διαδικτύου ως κύρια πηγή της ενημέρωσής τους. Η εύκολη διαθεσιμότητα ενημέρωσης ποικίλης ποιότητας έχει τη δυνατότητα να καθιστά τις δημοκρατικές διαδικασίες πιο συμμετοχικές και συμπεριληπτικές.

Ωστόσο, οι νέες τεχνολογίες μπορούν να χρησιμοποιούνται, κυρίως μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, για τη διάχυση της παραπληροφόρησης σε τέτοια κλίμακα και με ταχύτητα και ακρίβεια της στόχευσης που είναι άνευ προηγουμένου, μέσω της δημιουργίας εξατομικευμένων σφαιρών ενημέρωσης και με το να καθίστανται ισχυροί χώροι ανταλλαγής απόψεων που απηχούν τις εκστρατείες παραπληροφόρησης.

Η παραπληροφόρηση διαβρώνει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και στα ψηφιακά και τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και βλάπτει τις δημοκρατίες μας με το να παρεμποδίζει την ικανότητα των πολιτών να λαμβάνουν ενημερωμένες αποφάσεις. Επίσης, η παραπληροφόρηση συχνά στηρίζει ριζοσπαστικές και εξτρεμιστικές ιδέες και δραστηριότητες. Υπονομεύει την ελευθερία έκφρασης, το θεμελιώδες δικαίωμα που καθορίζεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης).² Η ελευθερία της έκφρασης καλύπτει τον σεβασμό για την ελευθερία και τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης, καθώς και το δικαίωμα των πολιτών να έχουν απόψεις και να δέχονται και να μοιράζονται πληροφορίες και ιδέες «χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων».

Η πρωτεύουσα υποχρέωση των κρατικών παραγόντων όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης είναι να απέχουν από την παρέμβαση και τη λογοκρισία και να εξασφαλίζουν ευνοϊκό περιβάλλον για

¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

² Άρθρο 11 του Χάρτη, το άρθρο 6 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση προσδίδει δεσμευτική ισχύ στον Χάρτη και δηλώνει ότι «έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες».

συμπεριληπτικό και πλουραλιστικό δημόσιο διάλογο. Το νόμιμο περιεχόμενο, ακόμη και εάν εικάζεται ότι είναι επιβλαβές περιεχόμενο, προστατεύεται γενικά από την ελευθερία της έκφρασης και πρέπει να τυγχάνει αντιμετώπισης διαφορετικής από το παράνομο περιεχόμενο, όπου η αφαίρεση του ίδιου του περιεχομένου μπορεί να είναι δικαιολογημένη. Όπως κατέληξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όσον αφορά τις εκλογές³.

Οι μαζικές διαδικτυακές εκστρατείες παραπληροφόρησης έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως από ένα φάσμα εγχώριων και αλλοδαπών φορέων για τη σπορά δυσπιστίας και την πρόκληση κοινωνικών εντάσεων, με σοβαρές δυνητικές επιπτώσεις για την ασφάλειά μας. Επιπλέον, οι εκστρατείες παραπληροφόρησης από τρίτες χώρες δύνανται να αποτελούν μέρος υβριδικών απειλών στην εσωτερική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένων των εκλογικών διαδικασιών, ιδίως σε συνδυασμό με τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Για παράδειγμα, το ρωσικό αμυντικό δόγμα αναγνωρίζει ρητά τον πόλεμο των πληροφοριών ως έναν από τους τομείς του⁴.

Η διασπορά της παραπληροφόρησης επηρεάζει επίσης τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων μέσω της στρέβλωσης της κοινής γνώμης. Οι εγχώριοι και αλλοδαποί παράγοντες δύνανται να χρησιμοποιούν την παραπληροφόρηση για να χειραγωγούν την πολιτική, τους κοινωνικούς διαλόγους και τη συμπεριφορά σε τομείς όπως η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση, η δημόσια ασφάλεια, η υγεία⁵ και η οικονομία. Η παραπληροφόρηση μπορεί, επίσης, να μειώσει την εμπιστοσύνη στην επιστήμη και τα εμπειρικά αποδεικτικά στοιχεία.

Το 2014, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ ταυτοποίησε την ραγδαία εξάπλωση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο ως μια από τις 10 κορυφαίες τάσεις στις σύγχρονες κοινωνίες⁶.

Το 2016, οι κόμβοι αναμετάδοσης ειδήσεων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και οι μηχανές αναζήτησης υπήρξαν, συνολικά, οι κύριοι τρόποι ανάγνωσης ειδήσεων στο διαδίκτυο για το 57% των χρηστών στην ΕΕ.⁷ Όσον αφορά τους νέους ανθρώπους το ένα τρίτο των νέων ηλικίας 18-24 λένε ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνιστούν για αυτούς την κύρια πηγή ειδήσεων⁸.

Το 80% των Ευρωπαίων ανακαλύπτουν πληροφορίες που πιστεύουν ότι ήταν ψευδείς ή παραπλανητικές, ορισμένες φορές κάθε μήνα ή περισσότερο. Το 85% των ερωτηθέντων το αντιλαμβάνονται αυτό ως πρόβλημα της χώρας τους⁹.

Οι επιγραμμικές πλατφόρμες που διανέμουν περιεχόμενο, ιδίως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι υπηρεσίες ανταλλαγής βίντεο και οι μηχανές αναζήτησης διαδραματίζουν

³ http://www.hrcr.org/safrica/expression/bowman_uk.html.

⁴ <https://www.rusemb.org.uk/press/2029>

⁵ Στον τομέα της επιφυλακτικότητας απέναντι στον εμβολιασμό, η Επιτροπή προτείνει Σύσταση του Συμβουλίου που περιλαμβάνει ειδικά μέτρα για την παρακολούθηση και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης σε αυτόν τον τομέα. Βλ. COM (2018)245/2

⁶ <http://reports.weforum.org/outlook-14/top-ten-trends-category-page/10-the-rapid-spread-of-misinformation-online/>.

⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eurobarometer-internet-users-preferences-accessing-content-online>.

⁸ Έκθεση Ψηφιακών Ειδήσεων του 2017 (*Digital News Report 2017*), Ινστιτούτο Reuters, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/risj-review/2017-digital-news-report-now-available>.

⁹ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

σημαίνοντα ρόλο στη διασπορά και ενίσχυση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Αυτές οι πλατφόρμες δεν έχουν ενεργήσει αναλόγως ως τώρα, και υπήρξαν ανεπαρκείς ως προς την πρόκληση που θέτει η παραπληροφόρηση και η χειριστική χρήση των υποδομών των πλατφορμών. Ορισμένες έλαβαν περιορισμένες πρωτοβουλίες για να επανορθώσουν ως προς τη παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο, αλλά σε μικρό αριθμό χωρών και αφήνοντας ακάλυπτους πολλούς χρήστες. Επιπλέον, υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες ως προς το κατά πόσον οι πλατφόρμες προστατεύουν επαρκώς τους χρήστες τους κατά της παράνομης χρήσης των προσωπικών τους δεδομένων από τρίτους, όπως έδειξε το παράδειγμα των πρόσφατων αποκαλύψεων για την υπόθεση Facebook/Cambridge Analytica, που διερευνάται επί του παρόντος από αρχές προστασίας δεδομένων, σχετικά με την εξόρυξη προσωπικών δεδομένων από εκατομμύρια χρήστες μέσω κοινωνικών δικτύωσης και την εκμετάλλευσή τους σε εκλογικά περιβάλλοντα.

Η άνοδος της παραπληροφόρησης και η σοβαρότητα της απειλής έχουν πυροδοτήσει αυξανόμενη ευαισθητοποίηση και ανησυχίες στην κοινωνία των πολιτών, τόσο στα κράτη μέλη της ΕΕ όσο και διεθνώς. Τον Μάιο του 2015, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Ύπατη Εκπρόσωπο να αναπτύξει σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων εκστρατειών παραπληροφόρησης της Ρωσίας¹⁰, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα τη σύσταση της ειδικής ομάδας East Stratcom η οποία είναι σε λειτουργία από τον Σεπτέμβριο του 2015, σύμφωνα με το πρόγραμμα. Με ψήφισμα του Ιουνίου του 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητούσε από την Επιτροπή «να προβεί σε εις βάθος ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης και του νομικού πλαισίου όσον αφορά τις ψευδείς ειδήσεις και να εξετάσει τη δυνατότητα νομοθετικής παρέμβασης για τον περιορισμό της διάδοσης και της εξάπλωσης ψευδούς περιεχομένου»¹¹. Τον Μάρτιο του 2018, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δήλωσε ότι «τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να εγγυώνται διαφανείς πρακτικές και την πλήρη προστασία της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων των πολιτών»¹². Η κοινή δήλωση σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης και τις «ψευδείς ειδήσεις», την παραπληροφόρηση και την προπαγάνδα (*The Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News", Disinformation and Propaganda*), η οποία εκδόθηκε το 2017 από τους ειδικούς εισηγητές που ορίστηκαν από διεθνείς οργανώσεις,¹³ παρέχει εστιασμένη αντιμετώπιση της εφαρμογής των προτύπων των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο φαινόμενο αυτό.

Ορισμένα κράτη μέλη διερευνούν επί του παρόντος τα πιθανά μέτρα για την προστασία της ακεραιότητας των εκλογικών διαδικασιών από την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο και για την εξασφάλιση της διαφάνειας της πολιτικής διαφήμισης στο διαδίκτυο¹⁴.

Είναι σαφές, ωστόσο, ότι ενώ η προστασία της εκλογικής διαδικασίας έγκειται πρωτίστως στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η διασυννοριακή διάσταση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο καθιστά επιβεβλημένη μια ευρωπαϊκή προσέγγιση,

¹⁰ <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2015/03/20/conclusions-european-council/>

¹¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0272+0+DOC+XML+V0//EL>.

¹² <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/03/23/european-council-conclusions-22-march-2018/>.

¹³ *Joint Declaration on Freedom of Expression and "Fake News", Disinformation and Propaganda*, <http://www.osce.org/fom/302796?download=true>.

¹⁴ Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν -ή σχεδιάζουν να θεσπίσουν- μέτρα όσον αφορά την πολιτική διαφήμιση. Αυτά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το πρόσφατο γαλλικό νομοσχέδιο σχετικά με τις ψευδείς πληροφορίες και τις μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές που προτάθηκαν από την ιταλική ρυθμιστική αρχή.

προκειμένου να εξασφαλιστεί αποτελεσματική και συντονισμένη δράση και να προστατευτούν η ΕΕ, οι πολίτες της, οι πολιτικές και οι θεσμοί της.

Η παρούσα ανακοίνωση εκπονήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τις εκτενείς διαβουλεύσεις με τους πολίτες και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η Επιτροπή οργάνωσε περί τα τέλη του 2017 μια ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για να παράσχει συμβουλές σχετικά με αυτό το θέμα. Η ομάδα υπέβαλε την έκθεσή της στις 12 Μαρτίου 2018¹⁵. Η Επιτροπή επίσης δρομολόγησε μια ευρεία διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης που περιλάμβανε ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια στα οποία δόθηκαν 2.986 απαντήσεις¹⁶, δομημένους διαλόγους με τα οικεία ενδιαφερόμενα μέρη¹⁷ και μια δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου που καλύπτει όλα τα 28 κράτη μέλη¹⁸.

Η παρούσα ανακοίνωση εκθέτει τις απόψεις της Επιτροπής σχετικά με τις προκλήσεις που συνδέονται με την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο. Περιγράφει τις κύριες γενικές αρχές οι οποίες θα πρέπει να καθοδηγούν τις δράσεις για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την παραπληροφόρηση και την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς και τα συγκεκριμένα μέτρα τα οποία προτίθεται να λάβει η Επιτροπή από την άποψη αυτή.

2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

2.1. Πεδίο εφαρμογής

Η παραπληροφόρηση νοείται ως επαληθεύσιμα ψευδής ή παραπλανητική πληροφορία που δημιουργείται, παρουσιάζεται και διαδίδεται για οικονομικό όφελος ή για την εσκεμμένη εξαπάτηση του κοινού και μπορεί να προκαλέσει δημόσια ζημία. Η δημόσια ζημία περιλαμβάνει τις απειλές για τις δημοκρατικές πολιτικές και τις διαδικασίες χάραξης πολιτικής, καθώς και για τα δημόσια αγαθά, όπως η προστασία της υγείας των πολιτών της ΕΕ, του περιβάλλοντος ή της ασφάλειας. Η παραπληροφόρηση δεν περιλαμβάνει την αναφορά λαθών, τη σάτιρα και την παρωδία ή τις σαφώς προσδιορισμένες κομματικές απόψεις και τον σχολιασμό. Η παρούσα ανακοίνωση δεν θίγει τους ισχύοντες νομικούς κανόνες σε ενωσιακό ή εθνικό επίπεδο όσον αφορά τα θέματα που συζητήθηκαν, μεταξύ άλλων την παραπληροφόρηση που περιλαμβάνει παράνομο περιεχόμενο¹⁹. Η παρούσα ανακοίνωση δεν θίγει τις εν εξελίξει προσεγγίσεις και δράσεις όσον αφορά το παράνομο περιεχόμενο, μεταξύ άλλων όσον αφορά το τρομοκρατικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο και το υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

¹⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁶ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

¹⁷ https://ec.europa.eu/epsc/events/high-level-hearing-preserving-democracy-digital-age_en και <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/fake-news>.

¹⁸ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

¹⁹ Σύσταση της Επιτροπής της 1ης Μαρτίου 2018 σχετικά με τα μέτρα αποτελεσματικής αντιμετώπισης του παράνομου περιεχόμενου στο διαδίκτυο (C(2018) 1177 final), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/commission-recommendation-measures-effectively-tackle-illegal-content-online>.

Το 83% των Ευρωπαίων θεωρούν ότι οι ψευδείς ειδήσεις αποτελούν πρόβλημα για τη δημοκρατία γενικά, είτε «σαφώς» (45%) ή σε «κάποιο βαθμό» (38%)²⁰.

Η σκόπιμη παραπληροφόρηση με στόχο τον επηρεασμό των εκλογών και των μεταναστευτικών πολιτικών ήταν οι δύο κορυφαίες κατηγορίες που θεωρήθηκαν πιθανές να βλάψουν την κοινωνία, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες σε δημόσια διαβούλευση που διεξήγαγε η Επιτροπή. Τις ακολούθησαν κατά πόδας η παραπληροφόρηση στον τομέα της υγείας, του περιβάλλοντος και των πολιτικών ασφαλείας²¹.

2.2. Το πλαίσιο και οι κύριες αιτίες της παραπληροφόρησης

Η άνηση της παραπληροφόρησης έχει συσχετιζόμενες οικονομικές, τεχνολογικές, πολιτικές και ιδεολογικές αιτίες.

Πρώτον, η διάχυση της παραπληροφόρησης είναι σύμπτωμα ευρύτερων φαινομένων που επηρεάζει τις κοινωνίες οι οποίες αντιμετωπίζουν ταχείες αλλαγές. Η οικονομική ανασφάλεια, η άνοδος του εξτρεμισμού και οι πολιτισμικές μετατοπίσεις προκαλούν άγχος και προσφέρουν γόνιμο έδαφος για εκστρατείες παραπληροφόρησης ώστε να ενθαρρυνθούν οι κοινωνικές εντάσεις, η πόλωση και η δυσπιστία. Οι οργανισμοί και φορείς επιρροής (είτε είναι επιχειρήσεις, κράτη ή μη κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν συμφέρον στις πολιτικές δημόσιες συζητήσεις και στις συζητήσεις πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των πηγών εκτός της ΕΕ) δύνανται να χρησιμοποιούν την παραπληροφόρηση, προκειμένου να χειραγωγούν τις δημόσιες συζητήσεις περί πολιτικής και κοινωνικών θεμάτων. Ο αντίκτυπος της παραπληροφόρησης διαφέρει από τη μια κοινωνία στην άλλη, σε εξάρτηση από τα επίπεδα εκπαίδευσης, τη δημοκρατική νοοτροπία, την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, τη συμμετοχικότητα των εκλογικών συστημάτων, τον ρόλο του χρήματος στις πολιτικές διαδικασίες, και τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.

Μακροπρόθεσμα, η αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνον εφόσον συνοδεύεται από ευκρινή πολιτική βούληση ενδυνάμωσης της συλλογικής ανθεκτικότητας προς υποστήριξη των δημοκρατικών καταβολών και των ευρωπαϊκών αξιών μας.

Δεύτερον, η διάχυση της παραπληροφόρησης λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του τομέα των μέσων ενημέρωσης που υπόκειται σε βαθιά μεταμόρφωση. Η άνοδος των πλατφορμών που είναι ενεργές στον τομέα των μέσων ενημέρωσης έχει επηρεάσει βαθιά τους δημοσιογράφους και τις επαγγελματικές επιχειρήσεις μέσων ενημέρωσης, που ακόμη γενικά επιδιώκουν να προσαρμόσουν τα επιχειρηματικά τους μοντέλα και να βρουν νέους τρόπους προκειμένου να αξιοποιούν χρηματικώς το περιεχόμενό τους. Επιπλέον, ορισμένες πλατφόρμες έχουν αναλάβει λειτουργίες οι οποίες παραδοσιακά συνδέονται με τα μέσα ενημέρωσης, και εισέρχονται στην δραστηριότητα της διακίνησης ειδήσεων ως κόμβοι συγκέντρωσης και διανομής περιεχομένου χωρίς απαραίτητα να συμπεριλαμβάνουν το συντακτικό πλαίσιο και τις δυνατότητες τέτοιων πρακτορείων. Τα οικονομικά τους κίνητρα τις οδηγούν να προσελκύσουν μια μεγάλη βάση χρηστών εκμεταλλευόμενες τα αποτελέσματα του δικτύου και να μεγιστοποιούν τον χρόνο που

²⁰ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/first-findings-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation>.

²¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

δαπανούν οι χρήστες στις υπηρεσίες τους, δίνοντας πλεονέκτημα στην ποσότητα πληροφοριών σε σχέση με την ποιότητα, ανεξάρτητα από τον αντίκτυπο.

Μεταξύ του 2010 και του 2014 τα συνολικά έσοδα από έντυπα των νέων εκδοτών μειώθηκαν κατά 13,45 δισεκ. EUR και τα έσοδα από ψηφιακά έντυπα αυξήθηκαν κατά 3,98 δισεκ. EUR: καθαρή απώλεια εσόδων κατά 9,47 δισεκ. EUR (-13%)²². Επιπλέον, οι νέοι εκδότες αναφέρουν ότι η τωρινή πτώση του κλάδου έχει ήδη οδηγήσει στο κλείσιμο ή στη μείωση των συντακτικών τους ομάδων²³.

Τρίτον, οι τεχνολογίες κοινωνικής δικτύωσης χειραγωγούνται, προκειμένου να διανέμουν την παραπληροφόρηση μέσω μιας σειράς διαδοχικών σταδίων: (i) δημιουργία· (ii) ενίσχυση μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων μέσων του διαδικτύου· και (iii) διάδοση από τους χρήστες.

(i) Δημιουργία της παραπληροφόρησης

Η παραπληροφόρηση είναι ένα ισχυρό και φθινό -και συχνά οικονομικά επωφελές- εργαλείο επιρροής. Μέχρι σήμερα, οι περισσότεροι γνωστές υποθέσεις αφορούν γραπτά άρθρα, τα οποία μερικές φορές συμπληρώνονται από αυθεντικές εικόνες ή οπτικοακουστικό περιεχόμενο που διαχωρίζεται από το πλαίσιο του. Όμως, τώρα είναι διαθέσιμη νέα, οικονομική και εύχρηστη τεχνολογία για τη δημιουργία ψευδών εικόνων και οπτικοακουστικού περιεχομένου (τις λεγόμενες «βαθιές ψευδείς πληροφορίες»), προσφέροντας ισχυρότερα μέσα χειραγώγησης της κοινής γνώμης.

(ii) Ενίσχυση μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων μέσων του διαδικτύου

Ένα φάσμα αιτιών προσφέρει γόνιμο έδαφος για την εξάπλωση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Οι μηχανισμοί της άνθησης της πληροφόρησης είναι:

- Βάσει αλγορίθμου: τα κριτήρια που χρησιμοποιούν οι αλγόριθμοι ώστε να δίνουν προτεραιότητα ως προς την εμφάνιση των πληροφοριών καθορίζονται από το επιχειρηματικό μοντέλο των πλατφορμών και τον τρόπο με τον οποίο αυτό ευνοεί το εξατομικευμένο και εντυπωσιοθηριακό περιεχόμενο, το οποίο και είναι περισσότερο πιθανόν να προσελκύσει την προσοχή και να μοιραστεί ανάμεσα στους χρήστες. Μέσω της διευκόλυνσης της διαμοίρασης εξατομικευμένου περιεχομένου μεταξύ ομοιοσύντων χρηστών, οι αλγόριθμοι εμμέσως οδηγούν την πώληση στα ύψη και ενδυναμώνουν τις επιπτώσεις της παραπληροφόρησης.
- Λόγω διαφήμισης: το σύγχρονο μοντέλο ψηφιακής διαφήμισης βασίζεται συχνά στα κλικ που απονέμουν εντυπωσιοθηριακό και εξαιρετικά δημοφιλές (viral) περιεχόμενο. Αυτό το μοντέλο βασίζεται σε διαφημιστικά δίκτυα που διαχειρίζονται γραφεία που εξασφαλίζουν συγχρονική τοποθέτηση των διαφημίσεων βάσει της αλγοριθμικής λήψης αποφάσεων. Αυτό διευκολύνει την τοποθέτηση διαφημίσεων σε ιστοχώρους που δημοσιεύουν εντυπωσιοθηρικό περιεχόμενο που προσφεύγει στα συναισθήματα των χρηστών, μεταξύ άλλων και στην παραπληροφόρηση.

²² http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=17211.

²³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-role-publishers-copyright-value-chain-and-panorama-exception>.

- Βάσει της τεχνολογίας Οι επιγραμμικές τεχνολογίες όπως οι αυτοματοποιημένες υπηρεσίες (οι οποίες αναφέρονται ως μποτς «bots») αυξάνουν τεχνητά τη διάχυση της παραπληροφόρησης. Οι μηχανισμοί αυτοί διευκολύνονται από προσομοιώσεις προφίλ (ψευδείς λογαριασμούς) που δεν αντιστοιχούν σε αυθεντικό χρήστη, και μερικές φορές ενορχηστρώνονται σε μαζική κλίμακα (που αναφέρονται ως «εργοστάσια τρολαρίσματος»).

(iii) Διάδοση από τους χρήστες.

Οι ίδιοι οι χρήστες διαδραματίζουν, επίσης, ρόλο στη διάδοση της παραπληροφόρησης, η οποία τείνει να ταξιδεύει γρηγορότερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λόγω της ροπής των χρηστών να μοιράζονται περιεχόμενο χωρίς οποιαδήποτε προηγούμενη επαλήθευση. Ο συνεχώς αυξανόμενος όγκος και η ταχύτητα ροής του περιεχομένου στο διαδίκτυο αυξάνει τον κίνδυνο αδιάκριτης ανταλλαγής της παραπληροφόρησης.

Αν και οι πιο δημοφιλείς ιστοχώροι ειδήσεων έχουν υψηλότερη μέση μηνιαία απήχηση, οι ψευδείς ειδήσεις εξαπλώνονται περισσότερο σαν επιδημία. Για παράδειγμα, στη Γαλλία, ένα πρακτορείο ψευδών ειδήσεων δημιούργησε κατά μέσο όρο πάνω από 11 εκατομμύρια αλληλεπιδράσεις ανά μήνα -πέντε φορές περισσότερο από περισσότερο καθιερωμένα πρακτορεία ειδήσεων²⁴.

Οι ερωτηθέντες στη δημόσια διαβούλευση έκριναν ότι η παραπληροφόρηση εξαπλώνεται ευκολότερα μέσω των ηλεκτρονικών μέσων, διότι ανταποκρίνεται στα συναισθήματα των αναγνωστών (88%), δύναται να επηρεάζει τη δημόσια συζήτηση (84%) και είναι σχεδιασμένη να παράγει έσοδα (65%)²⁵.

3. ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Δεδομένης της πολυπλοκότητας του θέματος και του γρήγορου ρυθμού των εξελίξεων στο ψηφιακό περιβάλλον, η Επιτροπή θεωρεί ότι κάθε απόκριση της πολιτικής θα πρέπει να είναι ολοκληρωμένη, να αξιολογεί συνεχώς το φαινόμενο της παραπληροφόρησης και να προσαρμόζει τους στόχους πολιτικής υπό το πρίσμα της εξέλιξής της.

Δεν θα πρέπει να υπάρχει προσδοκία ότι μια ενιαία λύση θα μπορούσε να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση. Ταυτόχρονα, η αδράνεια δεν είναι επιλογή.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, οι ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές και στόχοι θα πρέπει να καθοδηγούν τη δράση για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης:

- Πρώτον, η βελτίωση της διαφάνειας όσον αφορά την προέλευση των πληροφοριών και τον τρόπο παραγωγής, χορηγίας, διάδοσης και στόχευσής τους, προκειμένου να μπορέσουν οι πολίτες να αξιολογούν το περιεχόμενο στο οποίο

²⁴ Μετρώντας το εύρος των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο στην Ευρώπη (Measuring the reach of "fake news" and online disinformation in Europe), Reuters Institute <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/measuring-reach-fake-news-and-online-disinformation-europe>.

²⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και να αποκαλύπτουν πιθανές απόπειρες χειραγώγησης της γνώμης.

- Δεύτερον, η προώθηση της ποικιλομορφίας των πληροφοριών, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στους πολίτες να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις με βάση την κριτική σκέψη, μέσω της υποστήριξης της υψηλής ποιότητας δημοσιογραφίας, της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και της επανεξισορρόπησης της σχέσης μεταξύ των δημιουργών των πληροφοριών και των διανομέων.
- Τρίτον, η προώθηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών μέσω της παροχής σχετικής ένδειξης, κυρίως με τη βοήθεια αξιόπιστων πηγών επισήμανσης· και μέσω της βελτίωσης της ανιχνευσιμότητας των πληροφοριών και την επαλήθευση των παρόχων πληροφοριών που ασκούν επιρροή.
- Τέταρτον, η δημιουργία λύσεων χωρίς αποκλεισμούς. Οι αποτελεσματικές μακροπρόθεσμες λύσεις απαιτούν ευαισθητοποίηση, περισσότερη παιδεία σχετικά με τα μέσα επικοινωνίας, ευρεία συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών και τη συνεργασία των δημόσιων αρχών, των επιγραμμικών πλατφορμών, των διαφημιστών, των αξιόπιστων επιστημόνων, των δημοσιογράφων και των ομίλων μέσω ενημέρωσης.

Βάσει όλων των συμβολών που συλλέχθηκαν, η Επιτροπή προτίθεται να αναλάβει τις ακόλουθες δράσεις. Η Επιτροπή συμπληρώνει τον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων, που θα ισχύσει σε ολόκληρη την ΕΕ από τις 25 Μαΐου 2018, και ο οποίος θα ενδυναμώνει την προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών των επιγραμμικών πλατφορμών²⁶. Ο γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων διευκρινίζει την έννοια της συναίνεσης και περιλαμβάνει τη θεμελιώδη έννοια της διαφάνειας της επεξεργασίας. Επίσης, διευκρινίζει και εναρμονίζει τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να κοινοποιηθούν περαιτέρω τα προσωπικά δεδομένα («περαιτέρω επεξεργασία»).

3.1. Περισσότερο διαφανές, αξιόπιστο και υπεύθυνο επιγραμμικό οικοσύστημα

Οι μηχανισμοί που επιτρέπουν τη δημιουργία, την ενίσχυση και τη διάδοση της παραπληροφόρησης στηρίζονται σε έλλειψη διαφάνειας και ιχνηλασιμότητας στο υφιστάμενο οικοσύστημα της πλατφόρμας και στον αντίκτυπο των αλγορίθμων και των υποδειγμάτων διαφήμισης στο διαδίκτυο. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να προωθηθούν επαρκείς αλλαγές στη συμπεριφορά των πλατφορμών, ένα περισσότερο υπεύθυνο οικοσύστημα ενημέρωσης, ενισχυμένες δυνατότητες ελέγχου των γεγονότων και συλλογική γνώση σχετικά με την παραπληροφόρηση και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, προκειμένου να βελτιωθεί ο τρόπος που παράγονται και διανέμονται οι πληροφορίες στο διαδίκτυο.

²⁶ Κανονισμός 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ.

3.1.1. Οι επιγραμμικές πλατφόρμες θα ενεργούν ομαλά και αποτελεσματικά για την προστασία των χρηστών από την παραπληροφόρηση

Υπάρχουν αυξανόμενες προσδοκίες ότι οι επιγραμμικές πλατφόρμες δεν θα πρέπει να συμμορφώνονται μόνο με τις νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την ΕΕ και το εθνικό δίκαιο, αλλά και να ενεργούν με την κατάλληλη υπευθυνότητα σε σχέση με τον πρωταγωνιστικό τους ρόλο, προκειμένου να εξασφαλίζεται ένα ασφαλές επιγραμμικό περιβάλλον, για την προστασία των χρηστών από την παραπληροφόρηση, και να προσφέρεται στους χρήστες έκθεση σε διαφορετικές πολιτικές απόψεις.

Συνολικά, οι πλατφόρμες δεν έχουν εξασφαλίσει επαρκή διαφάνεια όσον αφορά την πολιτική διαφήμιση και το επιχορηγούμενο περιεχόμενο. Επίσης, δεν έχουν διαθέσει επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τη χρήση στρατηγικών διάδοσης, όπως οι αμειβόμενοι άνθρωποι παράγοντες επιρροής ή/και τα ρομπότ για την προώθηση των μηνυμάτων στην αγορά. Αυτή ήταν μια σημαντική κινητήρια δύναμη πρωτοβουλιών σε ορισμένα κράτη μέλη και τρίτες χώρες που υιοθέτησαν μέτρα για τη διαφάνεια γύρω από την πολιτική διαφήμιση στο διαδίκτυο.

Η Επιτροπή καλεί τις πλατφόρμες να εντείνουν αποφασιστικά τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Θεωρεί ότι η αυτορρύθμιση μπορεί να συνεισφέρει σε αυτές τις προσπάθειες, υπό την προϋπόθεση ότι όντως εφαρμόζεται και παρακολουθείται.

Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα υποστηρίξει την ανάπτυξη ενός φιλόδοξου Κώδικα Δεοντολογίας, βάσει των βασικών αρχών που προτείνονται από την ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου²⁷ και της δέσμευσης των επιγραμμικών πλατφόρμων και της διαφημιστικής βιομηχανίας προκειμένου να επιτευχθούν οι ακόλουθοι στόχοι:

- να βελτιωθεί σημαντικά ο έλεγχος των τοποθετήσεων διαφημίσεων, ιδίως προκειμένου να μειωθούν τα έσοδα για τους προμηθευτές της παραπληροφόρησης, και να περιοριστούν οι στοχοθετημένες επιλογές για την πολιτική διαφήμιση·
- να εξασφαλιστεί η διαφάνεια σχετικά με το επιχορηγούμενο περιεχόμενο και ιδίως η πολιτική διαφήμιση και η διαφήμιση βάσει θέματος· Αυτό θα πρέπει να συμπληρώνεται με αποθετήρια όπου παρέχονται πλήρεις πληροφορίες σχετικά με το επιχορηγούμενο περιεχόμενο, όπως η πραγματική ταυτότητα του χορηγού, τα ποσά που δαπανήθηκαν και τα κριτήρια στόχευσης που χρησιμοποιούνται. Παρόμοιοι μηχανισμοί θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή έτσι ώστε οι χρήστες να κατανοούν, γιατί έχουν καταστεί στόχος μιας δεδομένης διαφήμισης·
- να εντατικοποιηθεί και να αποδειχθεί η αποτελεσματικότητα των προσπαθειών να κλείσουν οι ψευδείς λογαριασμοί·
- να διευκολύνεται η αξιολόγηση του περιεχομένου των χρηστών μέσω δεικτών της αξιοπιστίας των πηγών περιεχομένου, με βάση αντικειμενικά κριτήρια και την επικύρωση από τις ενώσεις των ειδησεογραφικών μέσων, σύμφωνα με τις δημοσιογραφικές αρχές και διαδικασίες, διαφάνεια όσον αφορά την κυριότητα των μέσων ενημέρωσης και την επαληθευμένη ταυτότητα·

²⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-report-high-level-expert-group-fake-news-and-online-disinformation>, p. 32 of the HLEG report.

- να αποδυναμωθεί η προβολή της παραπληροφόρησης μέσω της βελτίωσης της δυνατότητας εύρεσης αξιόπιστου περιεχομένου·
- να καθιερωθούν ευκρινή συστήματα σήμανσης και κανόνες για τα μποτς και να εξασφαλιστεί ότι οι δραστηριότητες δεν συγχέονται με τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις·
- να ενισχύονται οι χρήστες με εργαλεία που επιτρέπουν μια προσαρμοσμένη και διαδραστική ηλεκτρονική εμπειρία, ώστε να διευκολυνθεί η ανακάλυψη περιεχομένου και η πρόσβαση σε διαφορετικές πηγές ειδήσεων που αντιπροσωπεύουν εναλλακτικές απόψεις· να παρέχονται εύκολα διαθέσιμα εργαλεία για την υποβολή αναφορών σχετικά με την παραπληροφόρηση·
- να εξασφαλίζεται ότι οι διαδικτυακές υπηρεσίες περιλαμβάνουν, από τον σχεδιασμό τους, εγγυήσεις κατά της παραπληροφόρησης· αυτό, για παράδειγμα, θα πρέπει να περιλαμβάνει λεπτομερείς πληροφορίες για τη συμπεριφορά των αλγορίθμων που δίνουν προτεραιότητα στην απεικόνιση του περιεχομένου, καθώς και την ανάπτυξη μεθοδολογιών δοκιμών·
- να παρασχεθούν αξιόπιστοι οργανισμοί επαλήθευσης και ακαδημαϊκοί φορείς με πρόσβαση στα δεδομένα των πλατφορμών (κυρίως μέσω διεπαφών προγραμμάτων εφαρμογής), με σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, του εμπορικού απορρήτου και της πνευματικής ιδιοκτησίας των χρηστών· αυτό θα τους δώσει τη δυνατότητα να κατανοούν καλύτερα τη λειτουργία των σχετικών αλγορίθμων και να αναλύουν και να παρακολουθούν καλύτερα τη δυναμική της παραπληροφόρησης και τον αντίκτυπό της στην κοινωνία.

Οι δράσεις που επιδιώκουν τους στόχους αυτούς θα πρέπει να σέβονται αυστηρά την ελευθερία της έκφρασης και να περιλαμβάνουν εγγυήσεις οι οποίες παρεμποδίζουν την κακή χρήση της, για παράδειγμα, την λογοκρισία του επικριτικού, σατυρικού, διαφωνούντος ή σοκαριστικού λόγου²⁸. Θα πρέπει επίσης να τηρούν αυστηρά τη δέσμευση της Επιτροπής για ένα ανοικτό, ασφαλές και αξιόπιστο διαδίκτυο.

*Η Επιτροπή θα συγκαλέσει ένα πολυμερές φόρουμ για την παραπληροφόρηση, προκειμένου να παράσχει ένα πλαίσιο για την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών, συμπεριλαμβανομένων των επιγραμμικών πλατφορμών, της διαφημιστικής βιομηχανίας και των μεγάλων διαφημιστών, καθώς και των μέσων ενημέρωσης και των εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, και προκειμένου να εξασφαλίσει τη δέσμευση για συντονισμό και κλιμάκωση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Αυτό το φόρουμ είναι ξεχωριστό από το διαδικτυακό φόρουμ της ΕΕ σχετικά με το τρομοκρατικό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο. Το πρώτο αποτέλεσμα του φόρουμ θα πρέπει να είναι ένας **πανευρωπαϊκός κώδικας δεοντολογίας για την παραπληροφόρηση** που θα δημοσιευτεί τον Ιούλιο του 2018, με σκοπό να παράγει μετρήσιμα αποτελέσματα μέχρι τον Οκτώβριο του 2018. Η Επιτροπή θα αξιολογήσει την εφαρμογή του, σε ευρεία διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, και με βάση βασικούς δείκτες επιδόσεων οι οποίοι θα βασίζονται στους προαναφερθέντες*

²⁸ Όπως έχει παρατηρήσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η ελευθερία της έκφρασης ισχύει όχι μόνον για τις πληροφορίες και τις ιδέες που προσλαμβάνονται ευνοϊκά ή δεν είναι προσβλητικές, αλλά και για όσες «προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν». *Handyside κατά Ηνωμένων Βασιλείων*, αριθ. 5493/72 (7 Δεκεμβρίου 1976), § 49.

στόχους. Εάν τα αποτελέσματα δεν αποδειχθούν ικανοποιητικά, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει περαιτέρω δράσεις, συμπεριλαμβανομένων δράσεων ρυθμιστικού χαρακτήρα.

Παράλληλα, η Επιτροπή θα ξεκινήσει μια μελέτη για την εξέταση της εφαρμογής των κανόνων της ΕΕ και των πιθανών κενών σε σχέση με τον εντοπισμό του επιχορηγούμενου περιεχομένου στο Διαδίκτυο. Σε αυτό το πλαίσιο, θα αξιολογήσει επίσης την αποτελεσματικότητα των πιθανών εργαλείων ταυτοποίησης για το επιχορηγούμενο περιεχόμενο στο διαδίκτυο.

3.1.2. Ενίσχυση του ελέγχου των γεγονότων, της συλλογικής γνώσης και της ικανότητας παρακολούθησης της παραπληροφόρησης.

Οι ελεγκτές των γεγονότων έχουν αναδειχθεί ως αναπόσπαστο στοιχείο στην αλυσίδα αξιών των μέσων ενημέρωσης, μέσω της επαλήθευσης και της αξιολόγησης της αξιοπιστίας του περιεχομένου βάσει των γεγονότων και των αποδεικτικών στοιχείων. Αναλύουν, επίσης, τις πηγές και τις διαδικασίες δημιουργίας και διανομής πληροφοριών. Η αξιοπιστία των ελεγκτών γεγονότων εξαρτάται από την ανεξαρτησία τους και τη συμμόρφωσή τους με αυστηρούς κανόνες ηθικής και διαφάνειας.

Ένα πυκνό δίκτυο ισχυρών και ανεξάρτητων ελεγκτών γεγονότων αποτελεί ουσιαστική απαίτηση για ένα υγιές ψηφιακό οικοσύστημα. Οι ελεγκτές γεγονότων πρέπει να λειτουργούν βάσει υψηλών προτύπων, όπως ο κώδικας αρχών του Διεθνούς Δικτύου Ελέγχου Γεγονότων²⁹.

Επιπλέον, πολλές πτυχές της παραπληροφόρησης εξακολουθούν να μην έχουν αναλυθεί επαρκώς και η πρόσβαση στα δεδομένα των επιγραμμικών πλατφορμών εξακολουθεί να είναι περιορισμένη. Η αποτελεσματική απόκριση απαιτεί σταθερό σώμα δεδομένων και αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την εξάπλωση της παραπληροφόρησης και τον αντίκτυπό της. Η πρόσθετη συλλογή και ανάλυση δεδομένων από τους επαληθευτές γεγονότων και τους ακαδημαϊκούς ερευνητές θα πρέπει να περιλαμβάνει τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- συνεχής παρακολούθηση της κλίμακας, των τεχνικών και εργαλείων και του ακριβούς χαρακτήρα και του ενδεχόμενου αντίκτυπου της παραπληροφόρησης·
- εντοπισμός και χαρτογράφηση των μηχανισμών παραπληροφόρησης που συνεισφέρουν στην ψηφιακή ενίσχυση·
- συνεισφορά στην ανάπτυξη αμερόληπτων, αντικειμενικών και αξιόπιστων ενδείξεων για τη διαφάνεια των πηγών· και
- ανταλλαγή γνώσης με τα νέα μέσα επικοινωνίας, τις πλατφόρμες και τις δημόσιες αρχές προκειμένου να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την παραπληροφόρηση.

²⁹ Ο κώδικας αρχών του Διεθνούς Δικτύου Ελέγχου Γεγονότων (IFCN) προορίζεται για οργανώσεις που εκδίδουν τακτικά ακομμάτιστες αναφορές σχετικά με την ακρίβεια των δηλώσεων δημόσιων προσώπων και των μείζονος σημασίας θεσμικών φορέων και άλλων δηλώσεων ευρείας κυκλοφορίας που ενδιαφέρουν την κοινωνία, <https://www.poynter.org/international-fact-checking-network-fact-checkers-code-principles>.

Η παροχή καλύτερης πρόσβασης στα δεδομένα των επιγραμμικών πλατφορμών και ο ασφαλής χώρος για την ανάλυση και την ανταλλαγή πληροφοριών αποτελούν βασικές απαιτήσεις.

Ως πρώτο βήμα, η Επιτροπή θα στηρίζει τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου ευρωπαϊκού δικτύου ελέγχου γεγονότων για τη θέσπιση κοινών μεθόδων εργασίας, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, την επίτευξη της ευρύτερης δυνατής κάλυψης σε ολόκληρη την ΕΕ και τη συμμετοχή σε από κοινού ελέγχους γεγονότων και συναφείς δραστηριότητες. Το δίκτυο θα κληθεί να συμμετάσχει στο πολυμερές φόρουμ σχετικά με την παραπληροφόρηση. Η Επιτροπή θα θέσει στη διάθεση του δικτύου ηλεκτρονικά εργαλεία (π.χ. ένα φυλασσόμενο κοινόχρηστο χώρο) για να καταστεί δυνατή η συνεργασία τους.

Ως δεύτερο βήμα, η Επιτροπή θα δρομολογήσει μια ασφαλή ευρωπαϊκή επιγραμμική πλατφόρμα για την παραπληροφόρηση, προκειμένου να υποστηρίξει το ανεξάρτητο ευρωπαϊκό δίκτυο των ελεγκτών γεγονότων και τους οικείους ακαδημαϊκούς ερευνητές. Η πλατφόρμα θα πρέπει να προσφέρει εργαλεία διασυνοριακής συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, καθώς και πρόσβαση σε ανοιχτά δεδομένα σε ολόκληρη την ΕΕ, όπως οι αξιόπιστες ανεξάρτητες στατιστικές πληροφορίες. Αυτό θα επιτρέψει στα μέλη του δικτύου να ενεργούν ως αξιόπιστες πηγές επισήμανσης. Θα διευκολύνει, επίσης, τη βαθύτερη κατανόηση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο και τον σχηματισμό στρατηγικών βάσει αποδεικτικών στοιχείων για τον περαιτέρω περιορισμό της εξάπλωσής της. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα εξετάσει τη χρήση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη» και θα στηριχθεί στην εμπειρία που αποκόμισε από την εφαρμογή του προγράμματος «Ασφαλέστερο Διαδίκτυο».

3.1.3. Προώθηση της λογοδοσίας στο διαδίκτυο

Ο εντοπισμός της πηγής της παραπληροφόρησης με την εξασφάλιση της ιχνηλασιμότητας της σε όλα τα στάδια της διάδοσής της είναι ουσιώδης για τη λογοδοσία, καθώς και για την αύξηση της εμπιστοσύνης σε αναγνωρίσιμους προμηθευτές πληροφοριών και την ενθάρρυνση πιο υπεύθυνης συμπεριφοράς στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, ο χρήστης μπορεί να επιλέξει να συνεργάζεται με άλλους σε διαδικτυακές πλατφόρμες που έχουν ταυτοποιηθεί οι ίδιες.

Για τον σκοπό αυτό, ο κανονισμός σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση³⁰ παρέχει ένα προβλέψιμο κανονιστικό περιβάλλον για την επιγραμμική διασυνοριακή χρήση, αναγνώριση και εκτέλεση της ηλεκτρονικής ταυτοποίησης, της επαλήθευσης ταυτότητας και των υπηρεσιών εμπιστοσύνης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνται αξιόπιστα ως βάση για να προωθηθεί η ανάπτυξη και η εθελοντική χρήση συστημάτων για την ασφαλή ταυτοποίηση των παρόχων πληροφοριών με βάση τα υψηλότερα δυνατά πρότυπα ασφάλειας και προστασίας της ιδιωτικής ζωής, περιλαμβανομένης της πιθανής χρήσης επαληθευμένων ψευδωνύμων.

Για να διευκολυνθεί η διερεύνηση της κακόβουλης επιγραμμικής συμπεριφοράς, όπως αναφέρεται στην κοινή ανακοίνωση για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο που παρουσιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 2017, η Επιτροπή θα συνεχίσει να προωθεί την υιοθέτηση του πρωτοκόλλου Internet Version 6 (IPv6), το οποίο επιτρέπει την αναγνώριση ενός μοναδικού χρήστη ανά διεύθυνση πρωτοκόλλου Διαδικτύου. Επίσης, η

³⁰ Κανονισμός 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της οδηγίας 1999/93/ΕΚ.

Επιτροπή θα συνεχίσει τις προσπάθειές της προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία, η διαθεσιμότητα και η ακρίβεια των πληροφοριών στο όνομα τομέα και τα συστήματα πρωτοκόλλου Διαδικτύου WHOIS³¹ σύμφωνα με τις προσπάθειες του Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) και σε πλήρη συμμόρφωση με τους κανόνες προστασίας των δεδομένων.

Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει το δίκτυο συνεργασίας eIDAS ώστε να προωθήσει, σε συνεργασία με τις διαδικτυακές πλατφόρμες, εθελοντικά επιγραμμικά συστήματα που επιτρέπουν την ταυτοποίηση των παρόχων πληροφοριών βάσει μέσων αξιόπιστης ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητας, συμπεριλαμβανομένων των επαληθευμένων ψευδωνύμων, όπως προβλέπεται δυνάμει του κανονισμού για την ηλεκτρονική ταυτοποίηση.

Συνολικά, αυτά θα συμβάλλουν επίσης στον περιορισμό των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο, που συχνά συνδυάζονται με εκστρατείες παραπληροφόρησης στο πλαίσιο των υβριδικών απειλών.

3.1.4. Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών

Οι αναδυόμενες τεχνολογίες θα προωθήσουν την αλλαγή στον τρόπο που παράγεται και διανέμεται η ενημέρωση, αλλά έχουν επίσης τη δυνατότητα να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης μακροπρόθεσμα. Για παράδειγμα:

- η τεχνητή νοημοσύνη που υπόκειται στην κατάλληλη επίβλεψη από ανθρώπους θα είναι κρίσιμη για την επαλήθευση, τον εντοπισμό και την επισήμανση της παραπληροφόρησης·
- οι τεχνολογίες για τα μέσα επικοινωνίας που θα επιτρέπουν εξατομικευμένες και διαδραστικές εμπειρίες στο διαδίκτυο δύνανται να βοηθήσουν τους πολίτες να ανακαλύψουν περιεχόμενο και να εντοπίσουν την παραπληροφόρηση·
- οι καινοτόμες τεχνολογίες, όπως η τεχνολογία σειράς καταχωρίσεων «blockchain», μπορούν να βοηθήσουν στη διατήρηση της ακεραιότητας του περιεχομένου, να επικυρώσουν την αξιοπιστία της ενημέρωσης ή/και των πηγών της, να επιτρέψουν διαφάνεια και ανιχνευσιμότητα, και να προωθήσουν την εμπιστοσύνη στις ειδήσεις που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο. Αυτό θα μπορούσε να συνδυαστεί με τη χρήση αξιόπιστης ηλεκτρονικής ταυτοποίησης, εξακρίβωσης της γνησιότητας και επαληθευμένων ψευδωνύμων· και
- Οι γνωστικοί αλγόριθμοι οι οποίοι διαχειρίζονται συγκυριακά συναφείς πληροφορίες, συμπεριλαμβανόμενης της ακρίβειας και της ποιότητας των πηγών δεδομένων, θα βελτιώσουν τη συνάφεια και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων αναζήτησης.

Η Επιτροπή δραστηριοποιείται στον τομέα των αναδυόμενων τεχνολογιών, ιδίως μέσω της πρωτοβουλίας «Διαδίκτυο επόμενης γενιάς» (Next Generation Internet)³².

Η Επιτροπή θα αξιοποιήσει πλήρως το πρόγραμμα εργασίας του «Ορίζων 2020» για την κινητοποίηση αυτών των τεχνολογιών. Πέραν τούτου, η Επιτροπή θα διερευνήσει

³¹ <https://whois.icann.org/en>

³² <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/next-generation-internet-initiative>.

επίσης τη δυνατότητα συμπληρωματικής στήριξης που θα συμβάλει στην ανάπτυξη εργαλείων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, την επιτάχυνση του χρόνου στην αγορά των δραστηριοτήτων καινοτομίας υψηλού αντικτύπου και την ενθάρρυνση της συνεργασίας των ερευνητών και των επιχειρήσεων.

3.2. Ασφαλείς και ανθεκτικές εκλογικές διαδικασίες

Η ασφάλεια των εκλογικών διαδικασιών, η βάση για τη δημοκρατία μας, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Η παραπληροφόρηση επί του παρόντος συνιστά μέρος ενός ευρύτερου φάσματος εργαλείων για τη χειραγώγηση των εκλογικών διαδικασιών, όπως η ηλεκτρονική πειρατεία ή η διαστρέβλωση ιστοχώρων ή η απόκτηση πρόσβασης και η διαρροή προσωπικών πληροφοριών σχετικά με πολιτικούς. Οι επιχειρήσεις που επιτελούνται μέσω κυβερνοχώρου δύνανται να χρησιμοποιούνται για να θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα της δημόσιας ενημέρωσης και για να παρεμποδίζουν τον εντοπισμό των πηγών παραπληροφόρησης. Αυτό είναι κρίσιμο κατά τη διάρκεια εκλογικών εκστρατειών, όπου τα πεπεισμένα προγράμματα ενδέχεται να παρεμποδίζουν την έγκαιρη ανίχνευση της παραπληροφόρησης και την απόκριση ως προς αυτήν.

Τα πρόσφατα χρόνια έχουν εντοπιστεί τακτικές χειραγώγησης στο διαδίκτυο και παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια εκλογών σε τουλάχιστον 18 χώρες και «οι τακτικές παραπληροφόρησης συνεισέφεραν σε έβδομη κατά σειρά χρονιά συνολικής πτώσης της ελευθερίας στο διαδίκτυο»³³.

Εν όψει των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του 2019, η Επιτροπή ενθάρρυνε³⁴ τις αρμόδιες εθνικές αρχές, προκειμένου να ταυτοποιηθούν οι βέλτιστες πρακτικές για τον εντοπισμό, τον μετριασμό και τη διαχείριση των κινδύνων που απειλούν τις εκλογικές διαδικασίες από τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και την παραπληροφόρηση. Στην ομάδα συνεργασίας που συστήθηκε δυνάμει της οδηγίας για την ασφάλεια συστημάτων δικτύου και πληροφοριών (οδηγία NIS), τα κράτη μέλη έχουν ξεκινήσει τη χαρτογράφηση των υφιστάμενων ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών σχετικά με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο των δικτύων και των συστημάτων πληροφοριών που χρησιμοποιούνται στις εκλογικές διαδικασίες, με σκοπό την ανάπτυξη της εθελοντικής καθοδήγησης.

Το συμπόσιο για τα θεμελιώδη δικαιώματα στις 26-27 Νοεμβρίου 2018 θα επικεντρωθεί στην «Δημοκρατία». Θα συζητηθούν τα βασικά συστατικά για υγιείς δημοκρατικές κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών και των προκλήσεων που επιφέρει η ψηφιοποίηση για τεκμηριωμένο και πλουραλιστικό δημοκρατικό διάλογο και επίσης θα συζητηθεί ο αρνητικός αντίκτυπος της προπαγάνδας.

Η Επιτροπή θα δρομολογήσει έναν συνεχή διάλογο για να στηρίξει τα κράτη μέλη κατά τη διαχείριση των κινδύνων για τη δημοκρατική εκλογική διαδικασία από επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και από την παραπληροφόρηση, ιδίως ενόψει των διαδικασιών αυτών στα κράτη μέλη και τις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019. Αυτό θα περιλαμβάνει τα εξής:

³³ Έκθεση «Ελευθερία στο διαδίκτυο» του 2017 (Freedom on the net 2017 report), Freedom house, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2017>.

³⁴ Σύσταση της Επιτροπής της 14.2.2018 σχετικά με την ενίσχυση του ευρωπαϊκού χαρακτήρα και της αποτελεσματικής διεξαγωγής των εκλογών του 2019 για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0234&from=EN>.

- κατάλληλη συνέχεια σε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων με τα κράτη μέλη στο συνέδριο για τις βέλτιστες εκλογικές πρακτικές που πραγματοποιήθηκε από τις 25 έως τις 26 Απριλίου 2018.

- όλη την απαραίτητη στήριξη, μαζί με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών, στο έργο που διεξάγει η ομάδα συνεργασίας NIS για την ασφάλεια των εκλογών στον κυβερνοχώρο. Μέχρι το τέλος του 2018, η ομάδα θα πρέπει να παραδώσει μια συλλογή πρακτικών συστάσεων και μέτρων που μπορούν να εφαρμοστούν από τα κράτη μέλη για να εξασφαλιστεί ο κύκλος ζωής των εκλογών.

- μια διάσκεψη υψηλού επιπέδου με τα κράτη μέλη σχετικά με τις διαδικτυακές απειλές για τις εκλογές στα τέλη του 2018 υπό την αιγίδα της ειδικής ομάδας για την Ένωση Ασφάλειας).

3.3. Προώθηση της εκπαίδευσης και της παιδείας για τα μέσα επικοινωνίας

Η διά βίου ανάπτυξη των κρίσιμων και ψηφιακών ικανοτήτων, ιδίως για τους νέους, είναι ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινωνιών μας έναντι της παραπληροφόρησης.

Το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, που εκδόθηκε από την Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2018,³⁵ υπογραμμίζει τους κινδύνους που θέτει η παραπληροφόρηση για τους εκπαιδευτές και τους μαθητές και την επείγουσα ανάγκη ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων για όλους τους μαθητές, τόσο στην τυπική όσο και στη μη-τυπική εκπαίδευση. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ψηφιακών ικανοτήτων για τους πολίτες, το οποίο αναπτύχθηκε από την Επιτροπή, ορίζει τον ευρύ συνδυασμό των ικανοτήτων που είναι απαραίτητες για όλους τους μαθητές, από την ενημέρωση έως τις στοιχειώδεις γνώσεις σχετικά με τα δεδομένα, τη δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου, την ασφάλεια στο διαδίκτυο και την ευημερία³⁶.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων στη δημόσια διαβούλευση θεώρησαν ότι η εκπαίδευση και η ενδυνάμωση των χρηστών για να έχουν καλύτερη πρόσβαση και χρήση της ενημέρωσης στο διαδίκτυο και η ενημέρωση των χρηστών για το πότε το περιεχόμενο δημιουργείται ή διανέμεται από μποτ είναι μέτρα που δύνανται να λάβουν οι επιγραμμικές πλατφόρμες, τα οποία θα είχαν ισχυρό αντίκτυπο στην πρόληψη της διανομής της παραπληροφόρησης³⁷.

Λόγω της διασυνοριακής διάστασης της παραπληροφόρησης, η ΕΕ μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όσον αφορά την υποστήριξη της διάδοσης καλών πρακτικών σε όλα τα κράτη μέλη, προκειμένου να αυξηθεί η ανθεκτικότητα των πολιτών και η Επιτροπή μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω τις δράσεις της απευθυνόμενες στους νέους ανθρώπους και στους ενήλικες:

³⁵ <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/digital-education-action-plan.pdf>.

³⁶ <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp/digital-competence-framework>.

³⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

- Η Επιτροπή καθοδηγεί την ομάδα εμπειρογνομόνων για την παιδεία για τα μέσα επικοινωνίας και υποστηρίζει το πιλοτικό πρόγραμμα «Παιδεία για τα μέσα επικοινωνίας για όλους»³⁸.
- Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων αναγνωρίζει τη σημασία της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας,³⁹ και η αναθεώρησή της αποσκοπεί στην ενίσχυση της παρακολούθησης των δράσεων που αναλαμβάνουν οι αρχές των κρατών μελών για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας⁴⁰.
- Η Επιτροπή υποστηρίζει ορισμένες πρωτοβουλίες, μεταξύ άλλων μέσω του προγράμματος Erasmus+ σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο, την ψηφιακή ευημερία και τις ψηφιακές δεξιότητες που αποσκοπούν στην υιοθέτηση κριτικής επίγνωσης του ψηφιακού περιβάλλοντος από τους πολίτες -ιδιαιτέρως από τους νέους ανθρώπους-, η οποία με τη σειρά της συνδράμει στην ενδυνάμωση της παιδείας στα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας.
- Τα κράτη μέλη, οι κοινωνικοί εταίροι και οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί ανταλλάσσουν εμπειρίες και καλές πρακτικές μέσω της ομάδας εργασίας για τις ψηφιακές δεξιότητες και ικανότητες της ΕΕ⁴¹.
- Η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να κινητοποιήσουν πόρους και να συμπεριλάβουν στις εκπαιδευτικές τους πολιτικές την ψηφιακή ιθαγένεια, την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης για το διαδικτυακό περιβάλλον και τις δραστηριότητες ευαισθητοποίησης σχετικά με την παραπληροφόρηση και τις τεχνικές ενίσχυσης στο διαδίκτυο. Η υποστήριξη για τους διδάσκοντες, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης και της ανταλλαγής καλών πρακτικών είναι ζωτική από αυτήν την άποψη.

Επιπλέον, η Επιτροπή:

- θα ενθαρρύνει τους ανεξάρτητους ελεγκτές γεγονότων και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, προκειμένου να παράσχουν εκπαιδευτικό υλικό σε σχολεία και εκπαιδευτές.
- θα συμπεριλάβει στην εκστρατεία της #SaferInternet4EU⁴² στοχοθετημένες πρωτοβουλίες για την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο.
- θα οργανώσει Ευρωπαϊκή Εβδομάδα παιδείας στα μέσα επικοινωνίας με τον στόχο της ευαισθητοποίησης και της υποστήριξης της διασυνοριακής συνεργασίας ανάμεσα στις σχετικές οργανώσεις.

³⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2016-call-proposals-pilot-project-media-literacy-all>

³⁹ Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων ορίζει ότι «θα πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη της παιδείας για τα μέσα σε όλα τα στρώματα της κοινωνίας και να παρακολουθείται εκ του σύνεγγυς η σχετική πρόοδος» (αιτιολογική σκέψη 47).

⁴⁰ Στη γενική προσέγγισή του, το Συμβούλιο έχει συμπεριλάβει την υποχρέωση των κρατών μελών να προωθούν και να λαμβάνουν μέτρα για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων παιδείας για τα μέσα επικοινωνίας. Η απαίτηση αυτή συζητείται επί του παρόντος με τους συνομοθετές ως μέρος της αναθεώρησης της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων.

⁴¹ https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/digital-skills-competences_en

⁴² <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/saferinternet4eu>.

- θα υποβάλλει εκθέσεις σχετικά με την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων.
- θα συνεργαστεί με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη διεθνή διαδικασία αξιολόγησης των φοιτητών, για να διερευνήσει τη δυνατότητα προσθήκης της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας στα κριτήρια που χρησιμοποιεί ο οργανισμός στις συγκριτικές του εκθέσεις.
- θα ενθαρρύνει περαιτέρω το έργο της συμμαχίας για τις ψηφιακές δεξιότητες και θέσεις εργασίας,⁴³ προκειμένου να υποστηρίξει τις ψηφιακές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στην κοινωνία.
- θα συνεχίσει την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση⁴⁴ και θα συνεχίσει να υποστηρίζει πρωτοβουλίες, όπως η πρακτική άσκηση στην Ψηφιακή Ευκαιρία (Digital Opportunity traineeship),⁴⁵ που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των ψηφιακών δεξιοτήτων και την ευαισθητοποίηση των Ευρωπαίων πολιτών -ιδίως της νεώτερης γενιάς- και στην προώθηση των κοινών αξιών και της συμπερίληψης.

3.4. Υποστήριξη της ποιοτικής δημοσιογραφίας ως αναγκαίου στοιχείου της δημοκρατικής κοινωνίας

Τα ποιοτικά ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης -συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων μέσων ενημέρωσης- και η δημοσιογραφία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παροχή ποικιλόμορφης και υψηλής ποιότητας ενημέρωσης στους πολίτες. Εξασφαλίζοντας ένα πλουραλιστικό και ποικιλόμορφο περιβάλλον μέσων ενημέρωσης, μπορούν να αποκαλύψουν, να αντισταθμίσουν και να αραιώσουν την παραπληροφόρηση.

Σε ένα εξελισσόμενο ψηφιακό περιβάλλον, υπάρχει ανάγκη να γίνουν επενδύσεις στην υψηλής ποιότητας δημοσιογραφία, να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στον βασικό κοινωνικό και δημοκρατικό ρόλο της ποιοτικής δημοσιογραφίας τόσο εκτός σύνδεσης στο διαδίκτυο όσο και επιγραμμικά, και να ενθαρρυνθεί η ποιότητα των μέσων ενημέρωσης για την εξερεύνηση καινοτόμων μορφών δημοσιογραφίας.

Σύμφωνα με δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου, οι πολίτες αντιλαμβάνονται τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης ως τις πλέον αξιόπιστες πηγές ειδήσεων: ραδιόφωνο (70%), τηλεόραση (66%), και έντυπες εφημερίδες και περιοδικά ειδήσεων (63%). Οι λιγότερο αξιόπιστες πηγές ειδήσεων είναι οι ιστοσελίδες φιλοξενίας βίντεο (27%), καθώς και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στο διαδίκτυο (26%). Οι νεότεροι ερωτηθέντες είναι περισσότερο πιθανόν να εμπιστεύονται τις ειδήσεις και τις πληροφορίες στις οποίες έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο⁴⁶.

Υπάρχει επίσης ανάγκη να εξισορροπηθεί εκ νέου η σχέση μεταξύ των μέσων ενημέρωσης και των επιγραμμικών πλατφόρμων. Αυτό θα διευκολυνθεί με την ταχεία έγκριση της μεταρρύθμισης της ΕΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία

⁴³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>.

⁴⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/specific-actions-digital-education-action-plan>.

⁴⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-opportunity-traineeships-boosting-digital-skills-job>.

⁴⁶ <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2183>.

θα βελτιώσει τη θέση των εκδοτών και θα διασφαλίσει μια δικαιότερη κατανομή των εσόδων μεταξύ των κατόχων δικαιώματος και των πλατφορμών, βοηθώντας ιδίως τα ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης και τους δημοσιογράφους να αποτιμήσουν σε χρήματα το περιεχόμενό τους.

Οι δημοσιογράφοι και οι επαγγελματίες των μέσων μαζικής επικοινωνίας θα πρέπει επίσης να αξιοποιήσουν περαιτέρω τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες και να αναπτύξουν τις απαραίτητες ψηφιακές δεξιότητες για να τους επιτρέπεται να χρησιμοποιούν τα δεδομένα και τα αναλυτικά στοιχεία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με στόχο την ενίσχυση της διαπίστωσης των γεγονότων και της επαλήθευσης.

Τέλος, η δημόσια στήριξη των μέσων ενημέρωσης και των δημόσιων υπηρεσιών ενημέρωσης είναι πολύ σημαντική για την παροχή υψηλής ποιότητας ενημέρωσης και την προστασία της δημοσιογραφίας προς το δημόσιο συμφέρον. Τα μέτρα στήριξης των κρατών μελών ενόψει της επίτευξης των στόχων του κοινού συμφέροντος της ΕΕ, όπως η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και ο πλουραλισμός, έχουν κηρυχθεί συμβατά με τους κανόνες της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις, όπως αποδεικνύεται από τις αποφάσεις της Επιτροπής για την ενίσχυση των μέσων ενημέρωσης⁴⁷.

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να εξετάσουν τα οριζόντια καθεστώτα ενισχύσεων για την αντιμετώπιση των αδυναμιών της αγοράς που παρακωλύουν τη βιωσιμότητα της ποιοτικής δημοσιογραφίας, καθώς και μέτρα στήριξης για συγκεκριμένες δραστηριότητες, όπως η κατάρτιση δημοσιογράφων, η καινοτομία υπηρεσιών και προϊόντων.

Οι ισχύοντες κανόνες⁴⁸ διευκρινίζουν τους όρους δυνάμει των οποίων δύναται να χορηγηθεί δημόσια στήριξη από τα κράτη μέλη. Για να ενισχυθεί η διαφάνεια και η προβλεψιμότητα της επιβολής των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα αυτό, η Επιτροπή θα διαθέσει στο κοινό ένα ηλεκτρονικό αποθετήριο δεδομένων, με αναφορά στους ισχύοντες κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις και τις σχετικές προηγούμενες υποθέσεις. Επιπλέον, θα

⁴⁷ Η Επιτροπή ιδίως έχει εγκρίνει ενισχύσεις για ειδησεογραφικά πρακτορεία (π.χ. SA. 30481, κρατική ενίσχυση υπέρ της Agence France-Press (AFP), Γαλλία, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_30481), καθεστώτα ενισχύσεων γενικού τύπου (π.χ. SA.36366, κρατική ενίσχυση της παραγωγής και της καινοτομίας στον χώρο του γραπτού τύπου, Δανία, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_36366) και προγράμματα που απευθύνονται σε δημοσιεύσεις με περιορισμένα έσοδα από διαφημίσεις (π.χ. SA.47973 κρατική ενίσχυση του γαλλικού γραπτού τύπου γαλλικό διάταγμα του 2015, http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_47973).

⁴⁸ Όσον αφορά τη δημόσια ραδιοτηλεόραση, εφαρμόζονται συγκεκριμένες λεπτομερείς κατευθυντήριες γραμμές (ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στη δημόσια ραδιοτηλεόραση, ΕΕ C 257 της 27ης Οκτωβρίου 2009, σ. 1). Ανάλογα με τον τύπο της ενίσχυσης που προβλέπεται, δύνανται επίσης να είναι συναφείς οι κατευθυντήριες γραμμές για την ενίσχυση R&D&I (Ανακοίνωση της Επιτροπής -Πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την έρευνα και ανάπτυξη και την καινοτομία, ΕΕ C 198 της 27 Ιουνίου 2014, σ. 1) και ο γενικός κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία (κανονισμός της Επιτροπής (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής, της 17 Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης, ΕΕ L 187 της 26 Ιουνίου 2014, σ. 1, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/1084 της Επιτροπής της 14 Ιουνίου 2017, ΕΕ L 156 της 20.6.2017, σ. 1).

διατίθεται τακτικά στο μητρώο διαφάνειας επικαιροποιημένη ενημέρωση σχετικά με την ενίσχυση που χορηγείται από τα κράτη μέλη.⁴⁹

Η Επιτροπή θα προκηρύξει πρόσκληση το 2018 για την παραγωγή και τη διάδοση ποιοτικού περιεχομένου ειδήσεων σχετικά με τις υποθέσεις της ΕΕ μέσω των μέσων ενημέρωσης που βασίζονται σε δεδομένα.

Με βάση τα εν εξελίξει σχέδια, η Επιτροπή θα διερευνήσει δυνατότητες αυξημένης χρηματοδότησης για τη στήριξη πρωτοβουλιών που προωθούν την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και τον πλουραλισμό, τα μέσα ενημέρωσης ποιότητας και τη δημοσιογραφία, συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων, της κατάρτισης δημοσιογράφων, των νέων τεχνολογιών για αίθουσες τύπου και των συνεργατικών πλατφορμών που βασίζονται σε δεδομένα.

Η εργαλειοθήκη του οργανισμού θεμελιωδών δικαιωμάτων για τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης για την κάλυψη από την οπτική γωνία των θεμελιωδών δικαιωμάτων θα παρέχει συστάσεις, συμβουλές και εργαλεία για τους δημοσιογράφους για το πώς να αντιμετωπίζουν τα δεοντολογικά διλήμματα, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, από την οπτική γωνία θεμελιωδών δικαιωμάτων.

3.5. Καταπολέμηση των εσωτερικών και εξωτερικών απειλών παραπληροφόρησης μέσω στρατηγικής επικοινωνίας

Η επικοινωνία και η ευαισθητοποίηση από τις δημόσιες αρχές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της απόκρισης στην παραπληροφόρηση. Πέραν της ανίχνευσης και της ανάλυσης δεδομένων, η στρατηγική ανάλυση απαιτεί τις κατάλληλες δραστηριότητες προβολής προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ψευδείς περιγραφές. Τα μέτρα που ορίζονται στον τομέα 3.1 θα πραγματοποιούν την ανίχνευση και την ανάλυση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο ακριβέστερα και πιο έγκαιρα και θα διευκολύνουν τη στρατηγική επικοινωνία σχετικά με την Ευρώπη και τις πολιτικές της ΕΕ.

Αυτό είναι ιδιαίτερος σημαντικό δεδομένου ότι η ΕΕ καθίσταται συχνά στόχος εκστρατειών παραπληροφόρησης που είναι σχεδιασμένες να υπονομεύουν τους θεσμούς, τις πολιτικές, τις δράσεις και τις αξίες της. Οι πηγές τέτοιων δραστηριοτήτων μπορούν να είναι εγχώριες ή εξωτερικές, οι παράγοντες ιδιωτικοί ή δημόσιοι – και ασκούν τις δραστηριότητές τους τόσο στην επικράτεια της ΕΕ όσο και σε τρίτες χώρες. Όπως σημειώθηκε, η ειδική ομάδα East Stratcom συστήθηκε το 2015 στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής υπηρεσίας εξωτερικής δράσης για την αντιμετώπιση των εν εξελίξη εκστρατειών παραπληροφόρησης της Ρωσίας, αναγνωρίζοντας τη σημαντική διάσταση αυτής της πρόκλησης. Παρομοίως, η Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ συστήθηκε το 2016 εντός του Κέντρου ανάλυσης πληροφοριών και διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, προκειμένου να παρακολουθεί και να αντιμετωπίζει τις υβριδικές απειλές από ξένους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, που έχουν ως στόχο την άσκηση επιρροής στις πολιτικές αποφάσεις εντός της ΕΕ και στις γειτονικές περιοχές της. Τα θεσμικά αυτά όργανα, μαζί με τον προσφάτως ιδρυθέν Ευρωπαϊκό Κέντρο αριστείας για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, διαμορφώνουν τη βάση για μια

⁴⁹ Δημόσια αναζήτηση στη βάση δεδομένων «Διαφάνεια των Κρατικών Ενισχύσεων»: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?id=changeLanguage>.

ενισχυμένη ευρωπαϊκή ανταπόκριση,⁵⁰ και αποτελούν σημαντικά στοιχεία στη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου, προκειμένου να βελτιωθεί η ευρωπαϊκή ανθεκτικότητα, ο συντονισμός και η ετοιμότητα κατά της υβριδικής παρεμβολής.

Η Επιτροπή, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, θα ενισχύσει την ικανότητα στρατηγικής επικοινωνίας της, ενισχύοντας πρώτα τον εσωτερικό συντονισμό των επικοινωνιακών της δραστηριοτήτων με στόχο την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Η Επιτροπή, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, θα επεκτείνει τη συνεργασία αυτή, τις γνώσεις και τις δραστηριότητές της σε άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ και, μέσω ενός κατάλληλου μηχανισμού, στα κράτη μέλη. Το δίκτυο θα χρησιμοποιήσει τα δεδομένα που συνελέγησαν από την ασφαλή επιγραμμική πλατφόρμα σχετικά με την παραπληροφόρηση, η οποία αναφέρεται στον τομέα 3.1.2, με σκοπό να σχεδιάσει δραστηριότητες προβολής που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των ψευδών περιγραφών σχετικά με την Ευρώπη και τη διαχείριση της παραπληροφόρησης, εντός και εκτός της ΕΕ.

Η Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης θα διερευνήσουν περαιτέρω επιλογές για την ανάπτυξη αποκρίσεων στρατηγικών επικοινωνιών και άλλων μηχανισμών, από κοινού με τα κράτη μέλη, για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας, καθώς και για την αντιμετώπιση συστηματικών εκστρατειών παραπληροφόρησης και υβριδικών παρεμβολών από ξένες κυβερνήσεις έναντι των πολιτών και άλλων οντοτήτων της ΕΕ.

Η Επιτροπή σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης θα υποβάλει έκθεση τον Ιούνιο σχετικά με την πρόοδο όσον αφορά την ενίσχυση των δυνατοτήτων για την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, της στρατηγικής επικοινωνίας και των τομέων αντιμετώπισης πληροφοριών.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ένα εύρυθμο, ελεύθερο και πλουραλιστικό οικοσύστημα ενημέρωσης, το οποίο βασίζεται σε υψηλά επαγγελματικά πρότυπα, είναι απαραίτητο για την υγιή δημοκρατική δημόσια συζήτηση. Η Επιτροπή βρίσκεται σε επιφυλακή ως προς τις απειλές που θέτει η παραπληροφόρηση για τις ανοιχτές και δημοκρατικές μας κοινωνίες. Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια ενιαία προσέγγιση που αποσκοπεί στην απόκριση στις εν λόγω σοβαρές απειλές μέσω της προώθησης των ψηφιακών οικοσυστημάτων βάσει της διαφάνειας και της πριμοδότησης της ενημέρωσης υψηλής ποιότητας, της ενδυνάμωσης των πολιτών έναντι της παραπληροφόρησης και της προστασίας των δημοκρατιών μας και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η Επιτροπή καλεί όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να εντείνουν σημαντικά τις προσπάθειές τους για την ικανοποιητική αντιμετώπιση του προβλήματος. Θεωρεί ότι οι δράσεις που περιγράφονται παραπάνω, εφόσον εφαρμοστούν αποτελεσματικά, θα συνεισφέρουν ουσιαστικά στην αντιμετώπιση

⁵⁰ Κοινό Πλαίσιο για την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών: Απόκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της 6ης Απριλίου 2016, [JOIN\(2016\) 18 final https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN).

της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο. Ωστόσο, η Επιτροπή θα συνεχίσει το έργο της στον συγκεκριμένο τομέα.

Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2018, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση για την πρόοδο που σημειώθηκε. Η έκθεση θα εξετάσει, επίσης, την ανάγκη για περαιτέρω δράση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση των περιγραφόμενων δράσεων.